

Київ - 2024 рік

Робоча програма _____ **Менеджмент у туризмі**

(назва навчальної дисципліни)

для здобувачів освіти за галуззю знань 24 Сфера обслуговування, спеціальністю 242 Туризм і рекреація.

«14» листопада 2024 року. 28 с.

Розробник: Костинець Валерія Володимирівна, доктор економічних наук, професор кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій Інституту філології та масових комунікацій

Викладач: Костинець Валерія Володимирівна, доктор економічних наук, професор кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій Інституту філології та масових комунікацій

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій Інституту філології та масових комунікацій

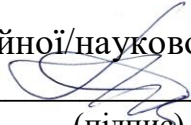
Протокол від «14» листопада 2024 року № 4

Завідувач кафедри Танська Л.В. , кандидат культурології.

_____ Людмила ТАНСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

«14» листопада 2024 року

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної / наукової) програми (керівником робочої групи) Освітньо-професійна програма «Туризм» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм і рекреація, галузі знань 24 Сфера обслуговування. Кваліфікація: бакалавр з туризму, протокол № 4 «14» листопада 2024 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми (керівник робочої групи)
_____ Олександра ОЛЬШАНСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2024/2025	2025/2026	2026/2027	2027/2028
Дата засідання кафедри / циклової комісії	14.11.2024			
№ протоколу	Протокол № 4			
Підпис завідувача кафедри / голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщено на сайті Інтернет-підтримки освітнього

процесу <https://vo.uu.edu.ua/> за адресою:

<https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=26754>

Робочу програму перевірено

«17» жовтня 2024 р.

Заступник директора

Інституту філології та масових комунікацій

Каріна ШЕКІР

Зміст

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ.....	6
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
4.1. Анотація дисципліни.....	8
4.2. Структура навчальної дисципліни.....	11
4.2.1. Тематичний план.....	11
4.3. Форми організації занять.....	13
4.3.1. Теми практичних занять.....	13
4.3.2. Теми самостійної роботи здобувачів освіти.....	13
4.3.3. Індивідуальні завдання.....	14
5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	14
5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.....	14
5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально- пізнавальної діяльності.....	18
5.3. Інклюзивні методи навчання.....	18
6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	20
6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти ..	20
6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру.....	21
6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS.....	22
6.4. Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS.....	22
6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS.....	23
6.6. Орієнтовний перелік питань до екзамену (заліку).....	23
7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	25
7.1. Для інклюзивного навчання.....	26
7.2. Рекомендована література.....	28
8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	29

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній / освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Загальний обсяг кредитів – 4 кредити ЄКТС	Галузь знань 24 Сфера обслуговування (шифр і назва)	Вид дисципліни обов’язкова (загальноуніверситетська, обов’язкова чи за вибором здобувача освіти)	
Загальний обсяг годин – 120 годин	Спеціальність 242 Туризм і рекреація (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціалізація (назва)	Цикл підготовки професійний (загальний чи професійний)	
Змістових модулів – 1			
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)	Мова викладання, навчання та оцінювання: <u>українська</u> (назва)	Рік підготовки:	
		4-й	4-й
		Семестр	
		7-й	7-й
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти: аудиторних – 3 самостійної роботи – 6 Відсоток аудиторних занять становить: для денної форми здобуття освіти – 36,6% для заочної форми здобуття освіти – 10%	Освітній / освітньо-професійний ступінь: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		22 год	год
		Практичні, семінарські	
		22 год	год
		Лабораторні	
		год	год
		Самостійна робота	
		76 год	год
		Індивідуальні завдання: год	
		Вид семестрового контролю: <u>іспит</u>	

Примітка.

Програма дисципліни виконується в повному обсязі незалежно від форми здобуття освіти.

Аудиторне навантаження заочної форми здобуття освіти становить:

1-2 курси навчання ОС «бакалавр» і «молодший бакалавр», ОПС «фаховий молодший бакалавр» та ОКР «молодший спеціаліст» – 20% від аудиторного навантаження денної форми здобуття освіти;

3-4 курси ОС «бакалавр», 1-2 курси ОС «магістр» – 25% від аудиторного навантаження денної форми здобуття освіти.

Здобувачі освіти заочної форми здобуття освіти мають виконати 100% програми дисципліни, тобто виконати всі практичні, лабораторні, контрольні роботи, заплановані програмою дисципліни, і прикріпити їх на платформу Інтернет-підтримки освітнього процесу Moodle, а теоретичний матеріал опанувати за наявними матеріалами до лекцій (за винятком вступної ознайомчої лекції). під час сесії для заочної форми здобуття освіти проводять вступні лекції, консультації та контрольні заходи (заліки та іспити).

Задля підтримки здобувачів освіти заочної форми для здобуття ними всіх

запланованих освітньою програмою компетентностей і програмних результатів навчання університет надає додаткову можливість бажаючим здобувачам освіти заочної форми доєднатись за розкладом до аудиторних занять здобувачів освіти денної форми.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: формування у здобувачі системи спеціальних знань та управлінських навичок і компетентностей з менеджменту туризму, розуміння концептуальних основ системного управління організаціями; набуття умінь критичного аналізу управлінської діяльності суб'єктів туристичного бізнесу, ухвалення адекватних управлінських рішень.

Завдання: з'ясувати місце дисципліни в освітньому процесі, розкрити її основну мету та визначити основні категорії менеджменту в туризмі; дати чіткі уявлення про загальнотеоретичні засади менеджменту; ознайомити із сучасним станом розвитку менеджменту в туризмі та його проблемами.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен **знати:**

- теоретичні та методологічні основи менеджменту;
- системний підхід до управління туристичним підприємством;
- вплив макро- та мікросередовища на ефективність діяльності туристичного підприємства;
- організації структур управління;
- форми і методи менеджменту

вміти:

- обґрунтовувати стратегію та цілі організації;
- аналізувати зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства;
- формувати структуру управління виробництвом;
- обґрунтовувати ресурси діяльності підприємства;
- здійснювати мотивацію і контроль управлінських рішень;
- застосовувати методи менеджменту;
- налагоджувати комунікації в менеджменті.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи менеджменту в туризмі

Тема 1. Основи менеджменту туристичних фірм

Організаційно-функціональні основи управління туристичними фірмами. Поняття та функції індустрії туризму. Характеристика організаційних структур управління.

Технологія прийняття рішень та комунікації в управлінні. Основні етапи розробки та прийняття управлінських рішень. Роль комунікацій в управлінні. Види комунікацій.

Соціально-психологічні основи керівництва туристичними фірмами. Форми влади. Лідерство. Характеристика видів влади. Стили керівництва.

Тема 2. Стратегічний менеджмент у туризмі

“Оксамитова” революція в управлінні туристичною системою. Еволюція топ-менеджменту. Управлінські функції правління. Структура та склад правління. Взаємовідносини між директорами та менеджерами. Завдання топ-менеджменту. Визначення потенціалу покращень. Формування стратегії розвитку туризму.

Ефективність управління туризмом. Підвищення прибутковості туризму. Планування прибутку компанії. Взаємозв'язок функцій співробітників. Джерела прибутку в туризмі.

Ділове адміністрування в туризмі. Формування менеджера нового типу. Нові вимоги до управління. Нові технології в індустрії туризму.

Управління життєвим циклом туристичного продукту. Сучасна концепція управління життєвим циклом туристичного продукту. Контроль життєвого циклу продукту. Аналіз життєвого циклу продукту. Профілізація.

Управління технологічними інноваціями. Вплив технологічних нововведень на ефективність туристичного бізнесу. Критичні проблеми керівництва. Стратегія технологічних основ бізнесу.

Тема 3. Менеджмент регіонального туризму

Основні поняття та методологічна база регіонального менеджменту. Основи регіональної організації господарства та принципи районування. Особливості регіонального туризму як об'єкта управління. Поняття туристичного регіону.

Організаційні структури регіонального туризму. Ієрархічна структура управління туристичними організаціями. Функції

організаційних структур регіонального туризму. Етапи рішень організаційних завдань регіонального менеджменту.

Тема 4. Управління персоналом

Управління людськими ресурсами в туристичних фірмах. Менеджмент персоналу. Характерні особливості послуг. Особливості людських ресурсів. Функції і завдання менеджера з персоналу. Характеристика професійного складу кадрової служби.

Управління комплектуванням кадрів. Завдання менеджера при комплектації кадрів. Статті витрат, пов'язані з роботою персоналу. Мінімізація помилок під час найму. Характеристика якісної потреби у персоналі. Методи планування потреби у персоналі.

Визначення чисельності адміністративно-управлінського персоналу туристичної фірми з використанням формули Розенкранца.

Управління розвитком персоналу. Організація навчання та підготовки кадрів. Планування кар'єри. Основні поняття теорії мотивації та її розвиток. Теорія потреб Маслоу. Теорії Мак-Клелланда і Герцберга. Процесуальні теорії. Теорія Макгрегора. Теорія трудових установок Гастева. Концепція "гуртків якості". Корпоративна культура.

Кваліфікаційні вимоги до основних посад працівників туристичної індустрії.

Тема 5. Управління якістю туристичних послуг

Поняття про ефективність управління якістю туристських послуг. Класифікація витрат на управління якістю в туризмі та їхнє планування. Показники та методи оцінювання рівня якості туристських послуг. Оцінювання економічної ефективності управління якістю туристських послуг.

Необхідність системи внутрішнього контролю якості туристських послуг. Державний контроль за якістю туристських послуг. Система контролю якості на туристському підприємстві.

Тема 6. Прийняття управлінських рішень у туризмі.

Суть процесу прийняття управлінського рішення. Методика прийняття управлінських рішень. Управління конфліктами в туристичному менеджменті.

Управління комунікаційною майстерністю в туризмі. Комунікація як процес управління. Формування ділового етикету в туризмі. Ораторське мистецтво та робота менеджера в туризмі. Невербальні прийоми комунікації. Специфіка спілкування з представниками інших держав.

Тема 7. Інноваційний менеджмент у туристичній діяльності

Інноваційний менеджмент – система управління розвитком туристичної фірми. Характеристика інноваційних підприємств.

Інновації як об'єкт інноваційного менеджменту. Типи інновацій. Наукоємність інновацій. Інноваційні процеси як інструмент реалізації інновацій. Життєві цикли інновацій.

Управління інноваційними проектами. Концепція та принципи проектного управління. Методологія проектного управління. Поняття та сутність інноваційного проекту. Класифікація інноваційних проектів. Життєвий цикл інноваційного проекту.

Організаційні структури управління проектами. Фінансування інноваційних проектів. Експертиза інноваційного проекту.

Тема 8. Управління інвестиційними програмами розвитку туризму

Оцінка інвестиційної діяльності. Характеристика об'єкту інвестування.

Формування інвестиційних програм. Структура інвестиційних програм. Організація фінансування інвестиційної програми.

Вибір інвестиційних проектів за економічними критеріями.

Тема 9. Міжнародне регулювання туристичної діяльності

Поняття міжнародного регулювання. Роль міжнародних організацій у регулюванні туристичної діяльності.

Міжнародні туристичні організації. Їх види, мета та завдання. Всесвітня туристична організація.

Міжнародні туристичні заходи. Інструменти регулювання міжнародної туристичної діяльності. Практика та процедури регулювання туристичної діяльності.

Адаптація міжнародних правових актів на національному рівні.

4.2 Структура навчальної дисципліни

4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												Форми та методи контролю знань
	денна форма						заочна форма						
	усього	л	п	лаб	інд	с.р	усього	л	п	лаб	інд	с.р	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи менеджменту в туризмі													
Тема 1. Основи менеджменту туристичних фірм	12	2	2			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Тема 2. Стратегічний менеджмент у туризмі	12	2	2			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Тема 3. Менеджмент регіонального туризму	12	2	2			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Тема 4. Управління персоналом	12	2	2			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Тема 5. Управління якістю туристичних послуг	12	2	2			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Тема 6. Прийняття управлінських рішень у туризмі	12	2	2			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Тема 7. Інноваційний менеджмент у туристичній діяльності	16	4	4			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації

Тема 8. Управління інвестиційними програмами розвитку туризму	16	4	4			8							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Тема 9. Міжнародне регулювання туристичної діяльності	16	2	2			12							АР, СР, ІР: огляд додаткової літератури, підготовка доповіді та проведення її презентації
Разом за змістовим модулем 1	120	22	22			76							
Усього годин	120	22	22			76							

4.3 Форми організації занять

4.3.1 Теми практичних занять

N з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи менеджменту туристичних фірм	4
2	Стратегічний менеджмент у туризмі	4
3	Менеджмент регіонального туризму	4
4	Управління персоналом	4
5	Управління якістю туристичних послуг	2
6	Прийняття управлінських рішень у туризмі	3
7	Інноваційний менеджмент у туристичній діяльності	3
8	Управління інвестиційними програмами розвитку туризму	3
9	Міжнародне регулювання туристичної діяльності	3

4.3.2 Теми самостійної роботи

N з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи менеджменту туристичних фірм	4
2	Стратегічний менеджмент у туризмі	4
3	Менеджмент регіонального туризму	4
4	Управління персоналом	4
5	Управління якістю туристичних послуг	2
6	Прийняття управлінських рішень у туризмі	3
7	Інноваційний менеджмент у туристичній діяльності	3
8	Управління інвестиційними програмами розвитку туризму	3
9	Міжнародне регулювання туристичної діяльності	3
	Разом	30

4.3.3 Індивідуальні завдання

1. «Оксамитова» революція в управлінні туристичною системою.
3. Теорії Мак-Клелланда і Герцберга.
4. Процесуальні теорії. Теорія Макгрегора.
5. Теорія трудових установок Гастева.
6. Концепція “гуртків якості”.
7. Корпоративна культура.
8. Управління якістю туристичних послуг
9. Управління комунікаційною майстерністю в туризмі
10. Інструменти регулювання міжнародної туристичної діяльності.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

Лекція – це розгорнутий, організований в доступній формі систематичний і послідовний виклад сутності теоретичної проблеми або проблеми соціально-політичного, морального, етичного, естетичного змісту. Логічним центром лекції є певне теоретичне узагальнення, що належить до сфер наукового пізнання. Лекція викладачем проводиться із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint).

Лекція передуюється чітким формулюванням теми, її найважливіших завдань і плану. Помітний ефект дає визначення на початку лекції проблеми, яка потребує свого розв'язання, розкриття її значення для науки, техніки, пояснення явищ суспільного життя, для процесу навчання і виховання.

В процесі лекції викладачем детально аналізуються найважливіші факти, явища, події, коротко викладається другорядний матеріал; роз'яснюються складні явища, поняття, формули та ін. Доцільний прийом так званої конкретизації, тобто розкриття складного явища чи поняття на одному або кількох переконливих конкретних прикладах. Висновки й узагальнення можуть формулюватися за фактами, будучи результатом аналізу фактичного матеріалу (індукція) або ж навпаки, обґрунтовуватись конкретними фактами, які доводять висновки, формули, закономірності, сформовані вчителем (дедукція).

Тема лекції, як правило, поділяється на основні питання. Завершуючи розгляд одного з питань, викладач робить короткий висновок (або пропонує

зробити це учням) і називає наступне питання. Чіткість поділу лекції на питання полегшує її сприйняття, запис і засвоєння.

Побічним завданням лекції є навчання учнів самостійно робити доповіді.

Наочні методи – виділяються дві групи: методи ілюстрацій і методи демонстрацій. **Метод ілюстрації** передбачає показ здобувачам освіти викладачем ілюстрованих посібників: плакатів, карт, малюнків на слайдах презентації. **Метод демонстрацій** передбачає демонстрацію викладачем туристичних брошур, рекламних видань, сувенірної продукції, спеціальної продукції готельного та ресторанного бізнесу, показ професійно орієнтованих фільмів тощо.

Кейс-метод ([англ. Case method](#), метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) — техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Ті, що навчаються повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації.

1. *За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації*

Індуктивні та дедуктивні методи навчання характеризують дуже важливу особливість методів - здатність розкривати логіку зміни змісту навчального матеріалу. Застосування індуктивних і дедуктивних методів означає вибір викладачем певної логіки розкриття змісту досліджуваної теми - від часткового до загального й від загального до часткового.

Застосування дедуктивного чи індуктивного методу в певній ситуації визначається провідною дидактичною задачею, поставленою педагогом на цьому етапі навчання. Якщо, наприклад, викладач вирішив сконцентрувати увагу на розвитку дедуктивного мислення узагальненого характеру, то він використовує дедуктивний метод, поєднуючи його з проблемно-пошуковим, реалізованим за допомогою спеціально побудованої бесіди. До цієї підгрупи методів організації навчання належать і методи навчального аналізу, синтезу, навчальної аналогії, виявлення при-чинно-наслідкових зв'язків.

2. *За ступенем самостійності мислення*

Репродуктивні та проблемно-пошукові методи навчання. Ці методи навчання визначаються насамперед на основі оцінки ступеня самостійності мислення здобувачів освіти, у пізнанні нових понять, явищ і законів. Репродуктивний характер мислення передбачає активне сприйняття й запам'ятовування матеріалу, що повідомляється викладачем чи в іншому джерелі інформації. Застосування цих методів не можливе без використання словесних, наочних і практичних методів та прийомів навчання. Так, у репродуктивно організованій бесіді викладач ґрунтується на відомих здобувачам освіти фактах, на раніше отриманих знаннях. Завдання обговорити гіпотези, припущення не ставляться.

Наочність при репродуктивному методі навчання також застосовується з метою кращого й активнішого засвоєння і запам'ятовування інформації

здобувачами освіти. До репродуктивних методів належать пояснювально-ілюстративний і відтворювальний.

Пояснювально-ілюстративний метод. Здобувачі освіти повинні засвоїти знання, повідомлені педагогом, а також отримані з книг, кінофільмів та інших джерел у готовому вигляді, без розкриття шляхів доказу їх істинності. Здобуваючи готові знання, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Така діяльність необхідна, тому що вона дає змогу в стислий час у концентрованому вигляді надавати потрібні знання та зразки способів діяльності. Підтвердження правильності наведених положень використовуються у цьому випадку не як докази, а ілюстрації. Цей метод розвиває сприйняття, осмислення (розуміння чужих думок) і пам'ять у здобувачів освіти.

Відтворювальний метод. Після засвоєння знань необхідна організація діяльності з їх відтворення і застосування в ситуаціях, подібних до наведених у зразках. До відтворювального методу належать розв'язання типових завдань, створення презентацій доповідей тощо..

Проблемно-пошукові методи навчання. Проблемно-пошукові методи застосовуються викладачем в ході проблемного навчання. Під час їх використання викладач застосовує такі прийоми: створює проблемну ситуацію (ставить запитання, пропонує задачу, експериментальне завдання), організовує колективне обговорення можливих підходів до розв'язання проблемної ситуації, підтверджує правильність висновків, ставить готове проблемне завдання. Здобувачі освіти, спираючись на колишній досвід і знання, висувують припущення про шляхи вирішення проблемної ситуації, узагальнюють раніше набуті знання, виявляють причини явищ, пояснюють їх походження, вибирають найбільш раціональний варіант.

Метод проблемного викладу. Педагог, використовуючи різні засоби (засоби демонстрації, кіно, підручники, наочні приладдя тощо) не просто викладає матеріал, а спочатку ставить проблему, формулює пізнавальну задачу, а потім, розкриваючи систему доказів, показує логічний шлях її вирішення здобувачам освіти. Вони стають немов би свідками пошуку. Викладач пропонує здобувачам освіти розвиток наукової думки, звертається до фактів з історії науки. У лекційному викладі цей метод був і залишається провідним;

3. За ступенем керування навчальною діяльністю.

Самостійна робота - діяльність здобувачів освіти, яка полягає в самостійному визначенні мети, завдань, засобів їх досягнення на основі пізнавальних потреб та інтересів; виборі власного пізнавального шляху, спрямованого на створення творчого освітнього продукту; аналізі результату.

Під час організації навчальної самостійної роботи викладач ставить перед здобувачами освіти цілі, пов'язані з необхідністю засвоєння навчального матеріалу, і пропонує їм самостійно, тобто без безпосередньої його участі, досягнути цих цілей. Залежно від задуму він визначає час здійснення самостійної роботи в процесі навчальних занять, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, пропонує конкретні завдання,

проводить інструктаж щодо їх виконання, з'ясовує повноту, глибину та обсяг обов'язкового виконання завдань, здійснює допоміжні заходи (консультації, спостереження, співбесіди та ін.) з опосередкованого управління діяльністю здобувачів освіти і діагностики якості самостійної роботи.

Індивідуальна робота - форма організації освітнього процесу, яка забезпечує реалізацію творчих можливостей здобувача освіти через індивідуально спрямований розвиток здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Індивідуальні заняття проводяться під керівництвом викладача у встановленому порядку (регламентований час, розклад) з урахуванням потреб і можливостей здобувача освіти. Завдання викладача під час таких занять полягає не лише в перевірці та оцінюванні вивченого здобувачем освіти, а й коригуванні його дій, допомозі організувати процес самостійного оволодіння знаннями. Індивідуальні заняття здійснюються в процесі консультацій із навчальних питань, творчих контактів, під час ліквідації академза-боргованості, виконання індивідуальних завдань тощо.

Ефективність індивідуальної роботи залежить від стану суб'єктів цього процесу, їхньої мотивації, педагогічної майстерності викладача, рівня використання інформаційних технологій тощо. Лише за високих показників можливий перехід навчання в новий стан, який характеризується як діяльність самонавчання здобувача освіти (викладача). Правильно організована індивідуальна робота формує у здобувачів освіти свідомі самостійні навчальні дії, вони відчують себе вільними від зовнішніх обставин, обирають зручний темп роботи і спосіб виконання завдання, активно використовують для досягнення цілей усі засоби, розуміючи, що тільки від власних дій залежить результат.

Самоосвіта – специфічний вид діяльності, яку особистість здійснює добровільно з метою задоволення пізнавальних потреб чи покращення своїх особистісних якостей або здібностей.

У цьому трактуванні самоосвіти теж наголошено на її діяльній стороні, однак ця діяльність здійснюється відповідно до задумів самої особистості. Це означає, що цілі самоосвіти, засоби їх досягнення людина обирає сама чи сприймає як власні. Відмінність між самоосвітою і самостійною роботою полягає в тому, що самоосвітня діяльність відбувається під керівництвом викладача і без його участі під час виконання самостійної роботи.

Самостійна, індивідуальна роботи та самоосвіта особистості є складними видами її діяльності, які можуть бути пов'язані між собою, збігатися на певних етапах розвитку або загалом. Самостійна та індивідуальна роботи за умови позитивного ставлення і повного розуміння здобувачами освіти їхніх цілей можуть стати самоосвітньою діяльністю. Щойно мета самостійної роботи перестає бути метою здобувача освіти, відбувається зворотний перехід від самоосвіти до самостійної та індивідуальної роботи. Шляхом таких взаємопереходів можна підвищити рівень готовності особистості до самоосвіти, особливо тоді, коли домінують вектори руху від самостійної роботи до самоосвіти. Для того щоб

забезпечити трансформацію самостійної роботи в самоосвітню діяльність, необхідно сформувати у здобувачів освіти позитивне ставлення до професійно значущих цілей, високий рівень знань, умінь самостійно працювати з джерелами інформації, організаційно-управлінські уміння й навички.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), перегляд відеооглядів інновацій в сфері туризму.

5.3. Інклюзивні методи навчання

Методи формування свідомості - це методи різнобічного впливу на свідомість, почуття і волю з метою формування поглядів і переконань. До них належать бесіда, лекція, диспут і метод прикладу.

Бесіда. Її особливість у тому, що педагог, спираючись на наявні у здобувачів освіти знання, моральні, етичні норми, підводить їх до засвоєння нових. Для успішного проведення бесіди потрібне обґрунтування актуальності теми; формулювання питань, які спонукають до розмови; спрямування розмови у потрібному напрямі; залучення здобувачів освіти до оцінювання подій, вчинків і явищ суспільного життя. Це сприяє формуванню у них відповідного ставлення до дійсності, до своїх моральних і громадських обов'язків. Важливим є підсумування розмови, прийняття конкретної раціональної програми дій для втілення її в життя.

Дещо складнішою для педагога є **індивідуальна бесіда**, мета якої в тому, щоб викликати співрозмовника на відвертість. Педагог має дбати про те, щоб пропоновані моральні сентенції (судження) здобувач освіти не лише усвідомив, а й пропустив через свій внутрішній світ, тобто пережив. Цього можна досягти, наводячи переконливі приклади.

Одночасно здобувач освіти має відчутти, що педагог є союзником, щиро прагне допомогти йому і знає, як це зробити. Якщо йдеться про порушення правил поведінки, то спершу слід з'ясувати причини і мотиви, а відтак визначати форму педагогічного впливу. Не можна індивідуальну бесіду зводити до суцільної критики негативних вчинків. Треба вибудовувати її так, щоб людина, яка здійснила цей вчинок, сама усвідомила його аморальність.

Лекція. Її сутність - у послідовному, систематичному викладенні певної проблеми. Лекція може мати епізодичний характер або належати до певного тематичного циклу, кіно-лекторію. Успіх її залежить від добре продуманої композиційної побудови, вдало дібраних переконливих аргументів, необхідних для оцінювання подій і фактів, особистих якостей лектора, його здатності володіти спеціальними психологічними прийомами.

Теоретичні положення лекції мають тісний взаємозв'язок з практикою, з життям колективу, що дає змогу встановити довірливий контакт із

аудиторією. Найскладнішим моментом лекції є відповіді на запитання здобувачів освіти, які потребують уточнення фактів, оцінювання певного явища, думки лектора щодо якоїсь проблеми. Запитання можуть мати полемічний характер. Лектор не повинен ухилятися від відповідей на них, оскільки це може бути підставою хибного тлумачення певного факту або його нерозуміння.

Диспут. Як метод формування свідомості особистості передбачає вільний, невимушений обмін думками, колективне обговорення різноманітних питань. Під час диспуту його учасники обстоюють свою позицію, переконуються в правильності чи помилковості своїх поглядів. Розкриваються їх ерудиція, культура мовлення, логічне мислення. Тематику диспутів викладач добирає так, щоб спонукати учасників до роздумів над серйозними світоглядними питаннями: про мету життя, щастя, обов'язок людини перед суспільством та ін. Питання диспуту мають зацікавити, змусити замислитися над суттю проблеми, сприяти формуванню власного ставлення до неї. Важливо у процесі диспуту створити атмосферу невимушеності: усі повинні почуватися рівними, ніхто не має права повчати й ображатися, виступи мають бути відвертими й аргументованими.

Метою диспуту є не прийняття остаточних рішень, а надання його учасникам можливостей для самостійного аналізу проблеми, аргументації власних поглядів, спростування хибних аргументів інших.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з одного змістового модуля і викладається в одному навчальному семестрі – сьомому.

Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою в кожному семестрі окремо.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки здобувачам освіти, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Індивідуальні дослідження, які виконує здобувач освіти за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на практичних заняттях.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв здобувачем освіти повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді

	здобувача освіти наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але здобувач освіти спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється здобувачу освіти, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться здобувачу освіти, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру

Вид діяльності здобувача освіти	Максимальна кількість балів за одиницю
I. Обов'язкові	
1.1. Відвідування лекцій	Не передбач.
1.2. Відвідування практичних занять	Не передбач.
1.3. Робота на практичному занятті	5
1.4. Виконання завдань для самостійної роботи	
1.5. Виконання модульної роботи	5
1.6. Виконання ІНДЗ	15
Разом: 60	
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 60	
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 60	
II. Додаткові	
Виконання завдань для самостійного опрацювання	
2.1. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	10
2.2. Підготовка конкурсної наукової роботи з будь-якої теми курсу	10
2.5. Участь у науковій студентській конференції	5
Разом: 25	
Максимальна кількість балів за додаткові види роботи: 25	
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 60	

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
54 – 60 та більше	відмінно	5	A	відмінно
45 – 53	добре	4	BC	добре
36 – 44	задовільно	3	DE	задовільно
21 – 35	незадовільно	2	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 20		2	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6.4. Оцінка за залік: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
36 – 40 та більше	відмінно	5	A	відмінно
30 – 35	добре	4	BC	добре
24 – 29	задовільно	3	DE	задовільно
14 – 23	незадовільно	2	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 13		2	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	<i>зараховано</i>	A	<i>відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	2	<i>не зараховано</i>	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.6 ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Основи менеджменту туристичних фірм.
2. Організаційно-функціональні основи управління туристичними фірмами.
3. Поняття та функції індустрії туризму.
4. Характеристика організаційних структур управління.
5. Технологія прийняття рішень та комунікації в управлінні.
6. Основні етапи розробки та прийняття управлінських рішень.
7. Роль комунікацій в управлінні.
8. Види комунікацій.
9. Соціально-психологічні основи керівництва туристичними фірмами.
10. Форми влади.
11. Лідерство. Характеристика видів влади.
12. Стилi керівництва.
13. Стратегічний менеджмент у туризмі. “Оксамитова” революція в управлінні туристичною системою.
14. Еволюція топ-менеджменту.
15. Управлінські функції управління.
16. Структура та склад управління.
17. Взаємовідносини між директорами та менеджерами.
18. Завдання топ-менеджменту.
19. Визначення потенціалу покращень.

20. Формування стратегії розвитку туризму.
21. Ефективність управління туризмом.
22. Підвищення прибутковості туризму.
23. Планування прибутку компанії.
24. Взаємозв'язок функцій співробітників.
25. Джерела прибутку в туризмі.
26. Ділове адміністрування в туризмі.
27. Формування менеджера нового типу.
28. Нові вимоги до управління.
29. Нові технології в індустрії туризму.
30. Управління життєвим циклом туристичного продукту.
31. Сучасна концепція управління життєвим циклом туристичного продукту.
32. Контроль життєвого циклу продукту.
33. Аналіз життєвого циклу продукту. Профілізація.
34. Управління технологічними інноваціями.
35. Вплив технологічних нововведень на ефективність туристичного бізнесу.
36. Критичні проблеми керівництва.
37. Стратегія технологічних основ бізнесу.
38. Менеджмент регіонального туризму.
39. Основні поняття та методологічна база регіонального менеджменту.
40. Особливості регіонального туризму як об'єкта управління.
41. Поняття туристичного регіону.
42. Організаційні структури регіонального туризму.
43. Ієрархічна структура управління туристичними організаціями.
44. Функції організаційних структур регіонального туризму.
45. Етапи рішень організаційних завдань регіонального менеджменту.
46. Управління персоналом.
47. Управління людськими ресурсами в туристичних фірмах.
48. Менеджмент персоналу.
49. Характерні особливості послуг.
50. Особливості людських ресурсів.
51. Функції і завдання менеджера з персоналу.
52. Характеристика професійного складу кадрової служби.
53. Управління комплектуванням кадрів.
54. Завдання менеджера при комплектації кадрів.
55. Статті витрат, пов'язані з роботою персоналу.
56. Мінімізація помилок під час найму.
57. Характеристика якісної потреби у персоналі.
58. Методи планування потреби у персоналі.
59. Визначення чисельності адміністративно-управлінського персоналу туристичної фірми з використанням формули Розенкранца.
60. Управління розвитком персоналу.
62. Організація навчання та підготовки кадрів.

- 63. Планування кар'єри.
- 64. Основні поняття теорії мотивації та її розвиток.
- 66. Теорії Мак-Клелланда і Герцберга.
- 67. Процесуальні теорії. Теорія Макгрегора.
- 68. Теорія трудових установок Гастева.
- 69. Концепція "гуртків якості".
- 70. Корпоративна культура.
- 71. Кваліфікаційні вимоги до основних посад працівників туристичної індустрії.
- 72. Інноваційний менеджмент у туристичній діяльності.
- 73. Інноваційний менеджмент – система управління розвитком туристичної фірми.
- 74. Характеристика інноваційних підприємств.
- 75. Інновації як об'єкт інноваційного менеджменту.
- 76. Типи інновацій.
- 77. Наукоємність інновацій. Інноваційні процеси як інструмент реалізації інновацій.
- 78. Життєві цикли інновацій.
- 79. Управління інноваційними проєктами.
- 80. Концепція та принципи проєктного управління.
- 81. Методологія проєктного управління.
- 82. Поняття та сутність інноваційного проєкту.
- 83. Класифікація інноваційних проєктів.
- 84. Життєвий цикл інноваційного проєкту.
- 85. Організаційні структури управління проєктами.
- 86. Фінансування інноваційних проєктів.
- 87. Експертиза інноваційного проєкту.
- 88. Управління інвестиційними програмами розвитку туризму.
- 89. Оцінка інвестиційної діяльності.
- 90. Характеристика об'єкта інвестування.
- 91. Формування інвестиційних програм.
- 92. Структура інвестиційних програм.
- 93. Організація фінансування інвестиційної програми.
- 94. Вибір інвестиційних проєктів за економічними критеріями.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- 1. Опорний конспект лекцій
- 2. Електронний навчально-методичний комплекс дисципліни на платформі Інтернет-підтримки дистанційного навчання Moodle.
- 3. Контрольні питання з курсу.
- 4. Індивідуальні завдання для проведення поточного модульного контролю з дисципліни.

5. Мультимедійні презентації з курсу

7.1 Для інклюзивного навчання:

Застосування диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей здобувачів освіти з інвалідністю.

Диференційоване викладання передбачає створення навчального середовища та організацію освітнього процесу таким чином, щоб забезпечити успішне опановування дисципліни здобувачами освіти з різними освітніми потребами (з порушеннями психофізичного розвитку, з обдарованістю, з різних культур).

Основоположним принципом диференційованого викладання є застосування різноманітних форм організації освітнього процесу. Їх використання допомагає педагогам врахувати у освітньому процесі такі студентські відмінності:

рівень підготовленості – через коригування темпу навчання та рівня складності матеріалу;

індивідуальні стилі навчання – через організацію численних видів діяльності, щоб здобувачі освіти мали змогу отримувати та опрацьовувати інформацію в різний спосіб, на різних рівнях;

інтереси – спираючись на схильності, зацікавлення та бажання самого здобувача освіти опанувати певну тему чи виробити певне вміння.

Виходячи з цих положень, можна окреслити три підходи до диференціації викладання:

- 1) адаптація змісту, процесу та продукту навчальної діяльності;
- 2) варіювання вимог щодо ступеня виконання завдань здобувачами освіти на окремому занятті або впродовж вивчення ширшої теми;
- 3) застосовування широкого спектру форм і методів організації навчальної діяльності; та виокремити чотири фактори, що забезпечують диференційоване викладання: а) зосередження на головних поняттях, ідеях та вміннях у кожній темі навчальної дисципліни; б) урахування індивідуальних відмінностей здобувача освіти; в) поєднання оцінювання та викладання; г) постійна адаптація, модифікація змісту, процесу (методів і форм) та продукту навчальної діяльності.

Про диференційоване викладання можна говорити як про підхід, який демонструє: прийняття викладачем різноманітності студентського колективу (різні рівні базових і поточних знань здобувачів освіти, їхня підготовленість, навчальні інтереси, індивідуальні стилі навчання); навички педагога щодо організації процесу навчання здобувачів освіти з різними навчальними можливостями в умовах однієї академічної групи; прагнення викладача

просувати здобувачів освіти на більш високий рівень, забезпечуючи їм особистий успіх та надаючи необхідну підтримку і допомогу.

1. Електронний навчально-методичний комплекс дисципліни на платформі Інтернет-підтримки дистанційного та відкритого навчання Moodle.
2. Адаптовані контрольні питання з курсу.
3. Адаптовані індивідуальні завдання для проведення поточного модульного контролю з дисципліни.
4. Адаптовані мультимедійні презентації з курсу

7.2 Рекомендована література

7.2.1 Базова

1. Бабарицька В., Малиновська О. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту. К., 2004.
2. Бордун О., Мальська М. Планування діяльності туристичних підприємств. К., 2005.
3. Костинець В.В. Стрес-менеджмент в сфері гостинності. Євроінтеграція українського суспільства та науки в умовах воєнного стану: виклики, напрями відновлення і розвитку, 2024. С. 59.
4. Kostynets V., Kostynets Iu. Consumer resilience in war conditions in Ukraine: travel market case. Contemporary Economics.(2023. No. 17(3). pp. 275-294. (Scopus Q2, WoS)
5. Kostynets Valeriia. International Conference on Corporation Management, 2023.
6. Костинець Ю.В., Костинець В.В., Шевченко О.О. Розвиток туризму України в умовах війни. Актуальні проблеми економіки. Том 3, випуск 261. 2023. С. 51-57.
7. KOSTYNETS Valeriia, KOVINKO Yuliia. European Integration vector of strategic management: development challenges. Стратегія бізнесу: українські реалії та можливості конвергенції з єс business strategy: ukrainian realities and convergence with the eu opportunities, 2023. С.19.
8. Kostynets Valeriia. The green economy effect on overcoming the negative consequences of the development of mass tourism. 2023
9. Костинець В.В. Стратегічне управління розвитком сфери туризму та гостинності. Актуальні проблеми економіки. 2021. № 3. С- 6-12.
10. Kostynets Valeriia. Концептуальні засади державного регулювання економічним розвитком сектору туристичних послуг в Україні. Aktual'ni Problemy Ekonomiky=Actual Problems in Economics. Випуск 239. 2021. С. 17-24.
11. Kostynets Valeriia, Kovalenko Zhanna, Ovsianyk Kateryna. Розвиток туристичного сектору регіонів України в сучасних умовах. Aktual'ni Problemy Ekonomiky=Actual Problems in Economics. Випуск 238. 2021. С. 26-35.
12. Чкана В. О. Франчайзинг у сфері туристичного та готельного бізнесу / В. О. Чкана, В. В. Костинець // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали ІІ Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2021. С. 255-259.
13. Костинець В.В. Хедхантинг як технологія підбору суперкадрів в сфері туризму / В. В. Костинець // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку: тези доповідей

Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, присвяченої 90-річчю Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ, 9 квітня 2020 року. Київ : КНУТД, 2020. С. 168-170.

14. Костинець Ю.В. Костинець В.В. Державне регулювання та соціально відповідальне підприємництво у сфері посередницьких послуг в туризмі. Монографія: Стан та тенденції розвитку сучасного підприємництва. ТОВ «ДКС-центр», 2019. С. 291-298.

8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	Кафедральна дошка для проєктора	Ноутбук, проєктор
Практичне заняття	Кафедральна дошка для проєктора	Ноутбук, проєктор